

Taurus #4

Από τον Π.Κ. ΓΩΛΚΕΙΜΙΔΗ

Το γιατί, μέσα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, μια κυβέρνηση σπατάλησε τόσο πολύτιμο πολιτικό κεφάλαιο θα αποτελέσει αντικείμενο πολλαπλών μελετών στο μέλλον

Η Ελλάδα χωρίς συμμάχους

Η εκλογή του ΣΥΡΙΖΑ στις 25 Ιανουαρίου αντιμετωπίστηκε με εμφανή συμπάθεια, κατανόηση και, σε ορισμένες περιπτώσεις, με ανοιχτή υποστήριξη από την Ευρώπη. (αλλά και από τις ΗΠΑ). Πολιτικές ελίτ και Μαζικά Μέσα Επικοινωνίας, από τους συντηρητικούς *Financial Times* μέχρι τον *Monde*, τον *Guardian*, το *Spiegel*, κ.ά., αφιέρωσαν ιδιαίτερα «φιλικά» άρθρα στην επιτυχία του ΣΥΡΙΖΑ. Ορισμένες από τις διακηρύξεις του, και ιδιαίτερα η στόχευση για την ανάγκη εξόδου από το καθεστώς λιτότητας, έβρισκαν δικαιολογημένα ευρύτερη κατανόηση και αποδοχή στον ευρωπαϊκό χώρο. Υπήρχε συνεπώς, εξ αντικειμένου, ευρύ περιθώριο για την οικοδόμηση ενός ισχυρού ευρωπαϊκού συνασπισμού υπέρ των απόψεών του. Κι όμως, τρεις μήνες μετά, η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ/ΑΝΕΛ εμφανίζεται βαθύτατα απομονωμένη, χωρίς κανέναν ουσιαστικά ειλικρινή, σταθερό σύμμαχο στην Ευρωπαϊκή Ένωση (αλλά, μετά τις τελευταίες εξελίξεις, ούτε και με τις ΗΠΑ). Όπως έγραψαν οι *Financial Times* (19/4), «η κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ πέτυχε είτε από πρόθεση ή από ατύχημα τον μεγαλύτερο βαθμό ενότητας που το Eurogroup είχε ποτέ στην ιστορία του». Ενότητας απέναντι στην Ελλάδα, εννοείται. «Τα καμώματα της Ελλάδας εξόργισαν τους πάντες», συμπλήρωσε. Και αυτό επιβεβαιώθηκε στην τελευταία συνάντηση του Eurogroup στη Λετονία. Το γιατί, μέσα σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, μια κυβέρνηση σπατάλησε τόσο πολύτιμο πολιτικό κεφάλαιο θα αποτελέσει αντικείμενο πολλαπλών μελετών στο μέλλον. Φαίνεται ωστόσο ότι πέντε κύριοι λόγοι οδήγησαν στο... αξιοθαύμαστο αυτό αποτέλεσμα. Και οι πέντε λόγοι, αθροιστικά, πιστοποιούν την απουσία καλά επεξεργασμένης στρατηγικής, συνεκτικής διαπραγματευτικής προσέγγισης και ευρωπαϊκού λόγου επικοινωνίας.

I. Η σύνθεση της κυβέρνησης
Το πρώτο ισχυρό αρνητικό μήνυμα

εστάλη με τη σύνθεση της κυβέρνησης, με τη συμμετοχή σ' αυτή ενός (ευρύτατα ταυτολογημένου απ'ο την Ευρώπη ως) ακροδεξιού, εθνολαϊκιστικού κόμματος συνωμοσιολογικών τάσεων και, ενίοτε, παρανοϊκών θέσεων ή και ρατσιστικών τοποθετήσεων (Ανεξάρτητοι Έλληνες, ΑΝΕΛ). Για πολλούς Ευρωπαίους, όπως, π.χ., για τον πρόεδρο του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου, Μάρτιν Σουλτς, η σύμπραξη του ΣΥΡΙΖΑ με τους ΑΝΕΛ ήταν πράξη ακατανόητη. Οι θέσεις των ΑΝΕΛ, ιδιαίτερα για τη Γερμανία και προσωπικώς την καγκελάρια Άνγκελα Μέρκελ, η τοξική αντιευρωπαϊκή ρητορική του, η ανάδειξη μιας στρεβλής πρωτόγονης αντίληψης περί εθνικής κυριαρχίας δημιούργησαν ευθύς αμέσως την καχυποψία ως προς τη στρατηγική και τις επιδιώξεις της κυβέρνησης. Πολύ περισσότερο που η επιλογή των ΑΝΕΛ ως κυβερνητικού εταίρου δεν ήταν καθόλου αναγκαία για το σχηματισμό κυβέρνησης, καθώς υπήρχε η δυνατότητα διαμόρφωσης ενός άλλου σχήματος με ευδιάκριτο ευρωπαϊκό προσανατολισμό, σε σύμπραξη με το Ποτάμι ή/και με το ΠΑΣΟΚ. Με την επιλογή των ΑΝΕΛ, η κυβέρνηση έστειλε, μεταξύ άλλων (εκουσίως ή ακουσίως, αδιάφορο), το μήνυμα στην Ευρώπη ότι, μάλλον, πρόκειται να ακολουθήσει την προεκλογική ανελαστική αντιμνημονιακή λογική η οποία μετέφερε την ευθύνη για την ελληνική κρίση και τις συνακόλουθες επώδυνες παρενέργειες αποκλειστικά στους ώμους των Ευρωπαίων (κυρίως της Γερμανίας). Η Ελλάδα δεν είχε σχεδόν καμιά ευθύνη. Οι αμετροεπείς δηλώσεις του αρχηγού των ΑΝΕΛ και υπουργού Εθνικής Άμυνας για άνοιγμα των συνόρων και αποστολή μεταναστών, περιλαμβανομένων και τζιχαντιστών, στις άλλες ευρωπαϊκές χώρες, σε περίπτωση μη επίτευξης συμφωνίας, επιβεβαίωσαν τους χειρότερους φόβους των Ευρωπαίων για τη σύνθεση της κυβέρνησης.

II. Το επιχείρημα «εκλογικό αποτέλεσμα»
Η κυβέρνηση εμφανίστηκε αρχικά στην

ευρωπαϊκή σκηνή με ένα απλοϊκό και πολιτικά ασθενές κύριο επιχείρημα, που δεν θα μπορούσε να γίνει αποδεκτό – αντίθετα, θα ενοχλούσε έντονα τους Ευρωπαίους. Το επιχείρημα ήταν ότι οι εκλογές στην Ελλάδα ακύρωσαν τις υποχρεώσεις που είχε αναλάβει η χώρα (μέσω συμβάσεων, μνημονίων, κ.λπ.) απέναντι στην Ευρώπη! Βεβαίως, ποτέ και πουθενά οι εκλογές δεν ακυρώνουν τις διεθνείς υποχρεώσεις μιας χώρας. Διαφορετικά δεν θα υπήρχε διεθνής έννομη τάξη ούτε «συνέχεια του κράτους» ως του ακρογωνιαίου λίθου της παγκόσμιας τάξης και της ομαλής διεξαγωγής των διακρατικών σχέσεων. Αυτό δεν σημαίνει, βεβαίως, ότι η Ευρώπη έπρεπε να αγνοήσει το εκλογικό αποτέλεσμα. Κάθε άλλο. Η άποψη που διατυπώθηκε ότι «οι εκλογές δεν αλλάζουν τίποτα στην Ευρώπη» είναι πέρα για πέρα εσφαλμένη. Αλλά αντί η κυβέρνηση να αναδείξει το εκλογικό αποτέλεσμα ως επιχείρημα για θετική δράση από πλευράς Ένωσης και κρατών μελών, το παρουσίασε ως δικαιολογητική βάση για την ακύρωση των υποχρεώσεων της χώρας. Με ιδιαίτερη ευκολία, προφανώς, καταρρίφθηκε αυτό το επιχείρημα, με το εύλογο αντεπιχείρημα ότι «εκλογές δεν γίνονται μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε άλλες χώρες μέλη», με διαφορετικά μηνύματα, που θα πρέπει να γίνουν επίσης σεβαστά. Είναι προφανές ότι εάν σε μια Ένωση 28 κρατών μελών οι εθνικές εκλογές ακύρωναν υποχρεώσεις, τότε η ΕΕ θα είχε πια χαθεί στον αέρα και η έννοια της υπερεθνικής ευρωπαϊκής δημοκρατίας θα είχε επίσης ακυρωθεί πλήρως.

Η κυβέρνηση όμως έκανε ένα ακόμα παράλληλο λάθος. Θέλησε να προβάλει το ελληνικό εκλογικό αποτέλεσμα ως επαρκή δικαιολογητική βάση για ένα ιεραποστολικό κίνημα αλλαγής όλης της Ευρώπης. Η Ευρώπη οπωσδήποτε πρέπει να αλλάξει. Αλλά δεν αλλάζει απλώς και μόνο με τις εκλογές σε μια χώρα. Αλλάζει με ευρύτερες συμμαχίες και με τη διαμόρφωση κατάλληλων πολιτικών συσχετισμών. Πολύ περισσότερο, δεν αλλάζει εάν κάποιος εμφανισθεί ως δήθεν σωτήρας που κατέχει την

«ορθή συνταγή» για την αλλαγή αυτή και θεωρήσει ότι όλοι, ή σχεδόν όλοι, οι άλλοι «τα έχουν κάνει όλα λάθος». Αυτό ερμηνεύτηκε ως αλαζονεία που όχι μόνο δεν δημιουργεί συμμαχίες αλλά αποξενώνει. Και είναι χαρακτηριστικό πόσο γρήγορα η κυβέρνηση αποξενώθηκε ουσιαστικά από ισχυρούς δυνητικούς συμμάχους (όπως η Γαλλία, η Ιταλία κ.ά.).

Με το επιχείρημα του εκλογικού αποτελέσματος, η κυβέρνηση υιοθέτησε επίσης ορισμένες αβασίμες ή και αφελείς υποθέσεις εργασίας, όπως, π.χ., ότι γίνεται πολιτική διαπραγμάτευση. Βεβαίως και στο πλαίσιο της ΕΕ μπορεί να γίνει πολιτική διαπραγμάτευση. Αλλά δεν γίνεται ως υποκατάστατο των θεσμικών διαδικασιών και των κανόνων της, δεν γίνεται δηλαδή με τον τρόπο που την επιδίωξε η ελληνική πλευρά. Μια τέτοια προσέγγιση δεν μπορεί να προχωρήσει – και εκ των πραγμάτων δεν προχώρησε. Εξ ίσου ατυχείς είναι οι επιλογές της ελληνικής πλευράς, να μιλήσει για υποχώρηση της Ευρώπης σε περίπτωση συγκρούσης των δύο πλευρών (υπόθεση που σε μεγάλη πλειοψηφία εμφανίστηκε, δυστυχώς, να πιστεύει και η ελληνική κοινή γνώμη), ή, ακόμη, να ισχυριστεί ότι καθώς το Brexit δεν συνιστά επιθυμητή επιλογή αποκλείεται κάτω από οποιοσδήποτε συνθήκες ακόμη και ως δυνητική εξέλιξη.

III. Απουσία «εστιασμένης στρατηγικής»

Η κυβέρνηση εμφανίστηκε στις Βρυξέλλες χωρίς να ξέρει τι ακριβώς θέλει. Γνώριζε τι δεν ήθελε. Δεν ήθελε τις υποχρεώσεις του προγράμματος (μνημονίου) αλλά ήθελε τα χρήματα του μνημονίου (αν και ξεκίνησε λέγοντας ότι δεν ήθελε ούτε και αυτά). Έτσι δεν μπόρεσε αρχικώς να παρουσιάσει μια εστιασμένη στρατηγική, μια δέσμη συγκεκριμένων αιτημάτων με κύριο άξονα την υπέρβαση της λιτότητας, αίτημα που γινόταν κατανοητό και, τελικά, θα μπορούσε να γίνει και αποδεκτό. Αντίθετα, δαπάνησε πολύτιμο χρόνο πάνω σε συμβολικές επιδιώξεις (το πώς, λ.χ., θα λέγεται η τρόικα: θεσμοί, Brussels group κ.λπ.). Το αποτέλεσμα είναι ότι

οδηγήθηκε ουσιαστικά στη συμφωνία της 20ής Φεβρουαρίου – στην παράταση, δηλαδή, της δανειακής σύμβασης (MFAF) και των συναφών διευθετήσεων / δεσμεύσεων (πρόγραμμα / μνημόνιο). Τη συμφωνία όμως αυτή αμφισβήτησε από την πρώτη στιγμή, είτε διότι στην κυβέρνηση δεν πολυκατάλαβαν ακριβώς πάνω σε τι είχαν συμφωνήσει, είτε επειδή το κατάλαβαν πολύ καλά αλλά δεν μπορούσαν να το εφαρμόσουν. Διότι, ουσιαστικά, όπως κι αν ονομασθεί η συμφωνία της 20ής Φεβρουαρίου, είναι «πρόγραμμα». Πάντως, θα μπορούσε ευκολότερα και να παρουσιασθεί στο εσωτερικό της χώρας και να εφαρμοσθεί εάν με μια άλλη εστιασμένη στρατηγική είχε επιδιωχθεί, ταυτόχρονα, ένα πακέτο τριών τουλάχιστον αρχικών στόχων:

■ **Πρώτον**, εάν είχε επιτευχθεί η συμφωνία εκταμίευσης μιας πρώτης δόσης από το υπολειπόμενο ποσό των 7,2 δισ. ευρώ, ταυτόχρονα με τη συμφωνία της 20ής Φεβρουαρίου. Η δόση αυτή δεν θα ήταν ίσως ιδιαίτερα υψηλή. Θα ανακούφιζε, ωστόσο, σημαντικά τη ρευστότητα, ίσως το σημαντικότερο αυτό το διάστημα πρόβλημα της χώρας.

■ **Δεύτερον**, ένα πρόγραμμα ανάπτυξης - υπέρβασης των συνεπειών της λιτότητας. Θα μπορούσε να είναι πολύ

πιο περιεκτικό και φιλόδοξο απ' αυτό που παρουσίασε πρόσφατα ο πρόεδρος της Επιτροπής Ζαν Κλωντ Γιούνκερ (2 δισ. ευρώ) για την αντιμετώπιση της λεγόμενης ανθρωπιστικής κρίσης.

■ **Τρίτον**, η έναρξη της διαδικασίας ελάφρυνσης του χρέους (σύμφωνα με την απόφαση του Eurogroup του Νοεμβρίου 2012).

Οι τρεις αυτοί στόχοι, με δύο κύριες «κόκκινες γραμμές» (όχι μείωση μισθών και συντάξεων), εκτιμώ ότι θα μπορούσαν να είχαν συμφωνηθεί μέσα στο ευρύτερο πακέτο ρυθμίσεων / δεσμεύσεων για διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις, κ.λπ. (και η ΕΕ όφειλε εδώ να είναι κάπως πιο ελαστική). Αυτό το πακέτο, καθώς θα αποτύπωνε το κύριο αίτημα του ΣΥΡΙΖΑ (ακύρωση λιτότητας), θα μπορούσε καλύτερα να παρουσιασθεί στο εσωτερικό της χώρας (και του κόμματος).

IV. Η σχέση με τη Ρωσία

Στελέχη της ελληνικής κυβέρνησης επιχειρήσαν, με δηλώσεις, υπονοούμενα και, ενίοτε, συγκεκαλυμμένες απειλές, να παρουσιάσουν τη Ρωσία και τη σχέση που θα μπορούσε να αναπτύξει η Ελλάδα μαζί της ως εναλλακτικό πρότυπο της θέσης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση και ως δυνητικό δανειστή για την κάλυψη των ανα-

γκών της (ευτυχώς, αυτό δεν το έκανε ο πρωθυπουργός κατά την επίσκεψή του στη Μόσχα). Γενικότερα, η Ελλάδα εμφανίστηκε «να παίζει το ρωσικό χαρτί» και να υιοθετεί ιδιαίτερα φωναχτά θέσεις υπέρ της Ρωσίας με εμφανώς άτεχνο τρόπο (ενδεικτικές οι θέσεις της Ελλάδας για τις κυρώσεις της ΕΕ). Το γεγονός αυτό εξόργισε έντονα ορισμένες χώρες μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Βαλτικές, Πολωνία, Σκανδιναβικές), οι οποίες αντιμετώπιζον τη Ρωσία ως άμεση απειλή για την ασφάλειά τους και επιδιώκουν στο θέμα αυτό την αλληλεγγύη των άλλων χωρών μελών της Ένωσης. Βεβαίως, η Ελλάδα ορθώς στοχεύει στις καλύτερες δυνατές σχέσεις με τη Ρωσία, αλλά η πολιτική της, όσο προωθημένη κι αν είναι, χρειάζεται να διαμορφώνεται στο πλαίσιο της Ένωσης και με σεβασμό του τελικού ευρωπαϊκού consensus. Άλλωστε, η επίσκεψη του πρωθυπουργού στη Μόσχα πρέπει να διέλυσε όλους τους μύθους για «εναλλακτικές σχέσεις» και «εναλλακτικές οωτηρίες».

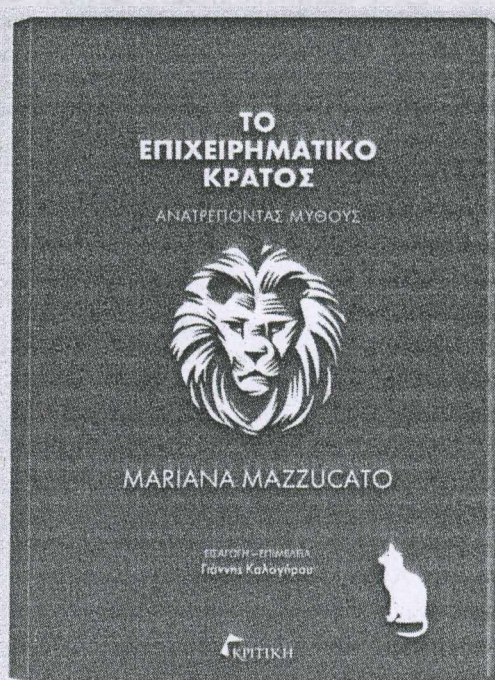
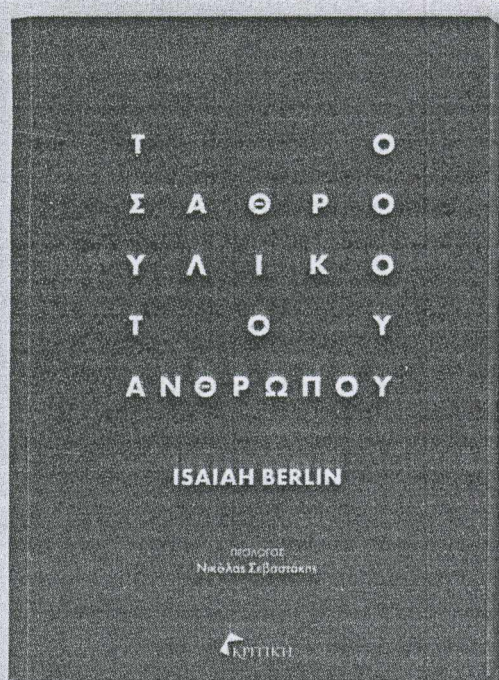
V. Ο «παράγων Βαρουφάκης»

Ανεξάρτητα από οποιαδήποτε άλλα χαρακτηρισματα, ο καθηγητής Γιάνης Βαρουφάκης, ως υπουργός Οικονομικών, συνέβαλε καθοριστικά με το πρότυπο διαπραγματεύσεως που ακολούθη στον κλονισμό της εμπιστοσύνης ανάμεσα

στους ευρωπαϊκούς θεσμούς / εταίρους και στην ελληνική κυβέρνηση. Οι λόγοι γι' αυτό είναι τόσο εμφανείς που δεν χρειάζονται καμιά παραπέρα ανάλυση. Απλώς, να σημειωθεί ότι, για το σύνολο σχεδόν των Ευρωπαίων, η διαπραγματευτική συμπεριφορά Βαρουφάκη κρίνεται ως εντελώς «ακατανόητη» (incomprehensible).

Μπορεί να αντιστραφεί αυτή η κατάσταση και η Ελλάδα να ανακτήσει αξιοπιστία και φίλους / συμμάχους στην Ευρώπη; Δύσκολα, αλλά μπορεί. Αυτό, όμως, πρωτίστως, προϋποθέτει ότι η ελληνική πλευρά είναι αποφασισμένη να κρατήσει τη χώρα στην ευρωζώνη, όπως διεφάνη με τη συμφωνία της 20ής Φεβρουαρίου. Στην περίπτωση αυτή, θα πρέπει να προχωρήσει τελικά στην αναπροσαρμογή της στρατηγικής της (διαπραγματευτικής, μεταρρυθμίσεων, επικοινωνίας, κ.λπ.), εγκαταλείποντας επίσης την ανελαστικότητά της σε κάποιες κόκκινες γραμμές που εμποδίζουν την επίτευξη συμφωνίας. Αν όμως αναζητά απλώς προσχήματα και μεταφορά της ευθύνης «στους άλλους» για έξοδο από το ευρώ, τότε η προοπτική είναι όντως ζοφερή. Το πρόβλημα είναι ότι στην Ευρώπη ουδείς γνωρίζει με στοιχειώδη βεβαιότητα τι ακριβώς θέλει η κυβέρνηση, ποιος είναι ο στρατηγικός της στόχος.

Ο πρωθυπουργός οφείλει να τον ξεκαθαρίσει. ■

Στην ίδια σειρά:

ANTHONY GIDDENS *Οι συνέπειες της νεωτερικότητας*

IMMANUEL KANT κ.ά. *Τι είναι Διαφωτισμός*

ΚΡΙΤΙΚΗ

Κεντρική διάθεση: 210 82 11 470
www.kritiki.gr